
İNSAN HAKLARINDA KUTSALLIK SORUNU
HEDEFSİZ SİLAHLAR VE ETİK

AHMET MERCAN
MAZLUMDER, President of Istanbul Branch

MAZLUMDER

İNSAN HAKLARI VE MAZLUMLAR İÇİN DAYANIŞMA DERNEĞİ

1991 yılında kurulan MAZLUMDER onbir yıllık mücadelesini Hılful Fudul'dan aldığı **ilhamla “Kim Olursa Olsun Zalime Karşı; Kim Olursa Olsun Mazlumdan Yana”** ilkesiyle sürdürüyor.

İnsan hakları konusunda kamuoyu oluşturma, yetkilileri uyarma ve mazlumun haklarını savunmak için, basın açıklaması, basın toplantısı, rapor, bildiri, sempozyum, broşür, kitap çalışması vb. etkinlikleri araç olarak kullanmaktadır.

Bünyesinde, hukukçular ağırlıkta olmak üzere, her meslek ve statüden gönüllü çalışmaktadır. En büyük ve etkili şubesi olan İstanbul Şubesi Hukuki Yardım Merkezi'nde 120 avukat gönüllü olarak çalışmaktadır.

Ulusal ve uluslararası pek çok kuruluşla diyalog içinde olan Mazlumder'in 17 şubesi ve üç bine yakın üyesi bulunmaktadır.

AHMET MERCAN

1956 doğumlu. Şair/Yazar

Şiir, tiyatro, öykü ve çocuk edebiyatı dalında eserleri var. İnsan hakları konusunda makaleler yazıyor; seminerler veriyor. Sekiz yıldır insan hakları aktivisti olarak çalışıyor.

2 Mart 2002 tarihinde Mazlumder İstanbul Şube Başkanlığına seçildi.

İNSAN HAKLARINDA KUTSALLIK SORUNU

HEDEFSİZ SİLAHLAR VE ETİK

İNSAN HAKLARI SÖYLEMİ VE ÖNEMİ

İnsan hakları üç kuşak, hak kategorisiyle ele alınmaktadır. İkinci kuşak haklar, daha çok sonradan kazanılmış hakları ele alırken, siyaset, ekonomi alanının konularını içermektedir. Ülkeden ülkeye, kültürden kültüre çeşitlilik ve farklılık arz etmesi gereken bu hakları, bir norma kavuşturma eğilimi başlı başına bir tartışma konusudur.

Üçüncü kuşak haklar, bireye tekabül eden, ancak kollektif mücadeleyi gerektiren, teknolojik gelişme ile birlikte ortaya çıkan ve küresel ölçekte ele alınması gereken haklar alanıdır.

Birinci kuşak olarak, mekan ve zaman etkisinden bağımsız, sadece insan olarak yaratılmış olmaktan kaynaklanan Temel Haklar kategorisi üzerinde durmağa çalışacağız.

Temel haklar söylemi, ilk insanla başlayıp, günümüze kadar uzanan sürecin gündeminde canlılığını korumuş bir konudur. İki insanın ilişkiye girdiği her noktada, hak ve sorumluluk devreye girer.

İnsan-insan, insan-devlet, devlet-devletlerarası ilişkilerde ortak bir zemin arayışı, mücadelede asgari müşterek bulma çabası olarak da temel hakların çıkışını yorumlayabiliriz.

Bu itibarla, insanın doğuştan getirmiş olduğu yaşama arzusu, sahiplenme duygusu ve gelişme çağında beliren anlama ve anlamlandırma ihtiyacı, temel hakları bir zaruret olarak ortaya çıkarmıştır. İnsanı en şerefli varlık olarak, hayatın öznesi yapan ilahi söylemin etkisinin belirleyiciliği ve pratik okumaların vardığı aynı sonuç, Evrensel Doğal Hukuk adıyla Temel Haklar alanını oluşturdu.

İnsanlığın kazanımı olarak değerlendirilmesi gereken birinci kuşak hakları, belli bir adrese has kılmadan, ele almak daha isabetli olacaktır.

Haklar dizaynının 17.ve 18. yüzyılda batıda ortaya çıkışı ve endüstriyel gelişmeyle yaygınlık kazanması, insan hakları söyleminin farklı kültürlerce, mesafeli yaklaşılmasına neden oldu. Teknolojik gelişme ile birlikte yayılcılığın bir aracı olup olmadığı konusunda, mesafeli duran söylemleri tereddüde götüren saikler, uygulamadaki çelişkiler ve çifte standartlar olmaktaydı.

İkinci dünya savaşı sonrası, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi olarak ortaya çıkan, pek çok uluslar arası ve ulusal metine kaynaklık eden bildirinin kabulünden günümüze sorunlar, teoriden çok uygulamadan kaynaklanarak ortaya çıktı.

Hızlı dolaşımın etkilediği iletişim dünyasında sorun, dar mekanda çok kültürlü ve çok dinli bir yapıyı oluşturup yaşatabilmek olarak tezahür etti.

Sanayi devrimi ile, üretim gücünden başlayan etkiyi elinde bulunduran batılı zihnin, insan hakları söylemini oluşturma sürecindeki algısı, sorunlu bir kabulle temellendi.

Ekseninden sapmış kutsala karşı verilen savaşla oluşan metinler, seküler bir karakterle ortaya çıktı. İnsan hakları söyleminin gelişme süresiyle, sömürgeleştirme sürecinin birlikte yürüdüğü düşünüldüğünde, kutsala rağmen varolan söylemin, ahlaki temelden yoksun olacağı tespit edilebilir. Fransız Devrimi ile başlayıp Küreselleşmeye uzanan ve devlet anlayışlarını biçimleyen, zihni sürecin temel sorunu, ahlaki kriterde yaşadığı dağınıklık olarak tebarüz eder.

Süreci etkileyen Kartezyen felsefe düşünceden varlığı doğuran, batılı algıyı özneye yerleştirerek, özgürlüğü amaç bir değer olarak tanımladı. Ancak düşünen vardır, düşünen batılıdır; onun dışında kalan dönüşüncüye kadar barbardır. Özne düşünen, nesne düşünmesi gereken ötekidir. Özgürlük, üç boyutlu kopuşu önermekteydi; kutsaldan kopuş, aileden kopuş, toplumdan kopuş. Bir tercih imkanı, araçsal değer olarak ele alınması gereken özgürlüğün tanımlanması, okunmayan gizli bir parantez olarak batılı yazılım tarafından var kılındı. Küreselleşme, homojen batılı bir dünya tasarımının peşinde, bu gizli parantezin etkisiyle koşmakta. Potansiyel tehlike barındıran ötekini/ nesneyi dönüştürme çabası, dünyayı birkaç defa yok edecek nükleer silah varlığına kavuşturdu. Ontolojik farklı algılara empatiyle bakamayan anlayışın özgürlük tanımı, kendisini özgürlük modeli olarak dayatmadan öteye geçmemektedir. Din özgürlüğü olarak, protestan formatın temel alınması sonucu, kimi İslam ülkelerinde yaşanan sorununa AHİM'nin sessiz kalışı, çarpıcı örneklerden biri olarak yaşanmaktadır.

İslam medeniyeti, tarım toplumunun etkin gücü olarak, tarihte, adalet üst başlığı altında, farklı dinleri barış içinde yaşatmada başarılı örnekler vermiş olmasına karşın, batıda gelişen sanayi devrimi karşısında önce bir şok yaşadı. Şaşkınlık ve arkasından gelen hayranlık, içeriksiz bir benzeme arzusunu ortaya çıkardı. Özentiyi resmi değişim aracı olarak devletin üstlenmesi, İslam dünyasındaki iktidarlara halk arasında, önemli bir gelirim doğmasına neden oldu. Bu gerilim tüm etkisiyle sürüyor. Hakları, sorumluluk dengesiyle ahlaki bir temelde taşıyabilecek İslam dünyasının potansiyeli iktidarların baskısı altında var olma mücadelesi veriyor.

Çağımızda, İnsan hakları; dolaşım, denetim ve yaptırım gücünden yoksundur. Teorideki iyi niyetli metinlerle, zalimane uygulamalar arasındaki makas gün geçtikçe açılıyor.

Dünyadaki gelişmeye, uygulamaya baktığımız zaman, insan haklarının kötüye kullanımını tesbit etmede zorluk çekmeyiz. İyi niyetle, barış içinde, yaşanır hayat imkanın, mevcut yaklaşım ile elde edilemeyeceğine dair örneklerin çokluğu umutsuzluğu besliyor.

İnsan hakları, öncelikle yaşama hakkını korumakla ortaya çıkar. Savaşların kışkırtıldığı, insanların açlıktan öldüğü, yoksulluğun hüküm sürdüğü, milyonlarca mağdur insanın varlığına duyarsız bir bakış açısının, öldürmek üzere, sürekli silah üretimine yeryüzü kaynaklarını kullanmasını nasıl izah edeceğiz?

İnsan hakları söyleminin, ahlaki temelden yoksun oluşuyla başlayan sorunlarının başında, politik araç olarak kullanımını tesbit edebiliriz. Evrensel Doğal Hukuk olarak tezahür eden, Temel Haklar söyleminin her türlü araçtan ve etkiden arınarak, zaman ve mekan gözetmeksizin, aynı duyarlılıkla korunması gerekirken, uygulamanın çok farklı olduğunu görmekteyiz.

Çıkar birliği içindeki ülkeler aralarında, ortaya çıkan bir problemde sessiz kalmayı yeğlerken, rakip bir ülkedeki her hangi bir insan hakları problemi karşısında, gereğinden fazla duyarlı

olabilmeyi başarıyorlar. İmzalanan anlaşmalara rağmen, evrensel değerlerden politik tavır adına vazgeçilerek, ihlalciden yana gizli ve açık destek olunduğuna sıkça şahit olmaktayız.

Cezayir’de halkın seçimine karşı cuntanın desteklenmesi. Bosna’da dört yıla yakın sürede bir imhaya seyirci kalınış. Filistin’de, yıllardır her türlü kararı hiçe sayan, İsrail’in yapıp ettiklerine seyirci kalınırken, Irak’a anında müdahale edebilmenin izahını, insan hakları anlayışının dışında aramak gerek.

Yirmi birinci yüzyıla girildiği dönemde, kutsaldan kopuk insan hakları algısı, seküler temelli yapısıyla, adalet duygusundan yoksun olarak politik kullanıma açıklık arz ediyor.

Politik gücün aktiflikteki sürekliliği, giderek gücün haklılığını dayatmaktadır.

İnsanlık, algıdan uygulamaya yansıyan bu çelişki yüzünden, güvensizlik, telaş ve gelecek korkusu içinde, insanın yaratılıştaki şerefli varlığıyla anlamlı olmayan, belirsizlik ve çaresizlik dönemini yaşıyor.

İnsan Haklarında Yeni Bir Kırılma Noktası: 11 Eylül

*Bir parça geçici güvenlik elde etmek için temel özgürlüklerinden vazgeçenler; ne özgürlüğü hak ederler, ne de güvenliği.
Benjamin Franklin, 1759*

Silahlanmanın tüm hızıyla hüküm sürdüğü dünyada, mevcut özne algısının formatına uymayan özgürlük talepleri; varlık bulma mücadelesinde, önemli sorunlar yaşamaktalar. Söz konusu talepler, aynı zihni kopyalayarak oluşturulması tasarlanan Küreselleşmenin yapısına uygun görülmediği için, bu talepleri seslendirenler potansiyel terörist olarak tanımlanıyor. İfade gücü çeken talepler sıkışıyor ve itildikleri alanın fiillerini ortaya koyuyorlar.

Bu açıdan ele alındığında, 11 Eylül, insan hakları sürecinde yeni bir kırılmanın tarihidir. Terörist saldırının ardından, devlet eliyle yapılan cezalandırma hareketi, aynı konseptle gerçekleştirildi.

ABD hukuk devleti vasfına yakışmayan bir tavırla, bağımsız bir mahkemede yargılanıp suçu tespit edilmeyen, sadece zanlının bulunduğu ülkeye, üstelik sivil hedefleri de içine alarak, saldırı başlattı. Avrupa’da kimi devletler, yasalarında insan hakları ile bağdaşmayacak acil düzenlemeler yaptılar. Hukuk devletinde olmaması gereken fiili durumlar oluştu.

Yıllardır insan hakları söylemi batını öncülüğünde seslendirilmekteydi; doğuda ise sorun yaşanmaktaydı. Bu yüzden batılı olmayan devletler, bu söyleme mesafeli bakmaktaydılar. 11 Eylül tarihiyle ilk defa, sorun ve söylem çok kısa bir sürede, aynı mekanda buluştu. Bu her açıdan bir şoktu. Bir açıdan da yüzleşmeydi. ABD ve Avrupa’da kimi ülkelerin, bir anda, hak ve özgürlükler anlayışı perspektifinden kabul edilemeyecek uygulamalara girişmeleri, insan haklarının varlığı açısından tedirgin edici bir durumdu.

Düzenlemeleri yaparken de, insan hakları anlayışlarının zaafını ortaya çıkarıcı, bir izah tarzını ortaya koymuş oldular: Güvenlik için özgürlüğü feda etme.

Özgürlüğün güvenliğin karşısında yer aldığı bir yerde, özgürlük veya güvenlik kavramının algı ve uygulama problemi söz konusudur. Çünkü özgürlük, güvenliği tehdit eden değil, bizzat besleyen durumundadır. İki kavramı karşıt hale getirmek, cevabı belli olan soruyu sormaktır. Güvenliği önceleyerek, insan haklarından bir saldırı sonucu vazgeçmek, insan hakları kavramının içselleşmediğinin, politik araç olarak kullandığının anlaşılması açısından ilginç bir dönemdir. Zihinsel ve psikolojik sahiplikten sıyrılmanın deklarasyonu mahiyetinde olan bu sürecin yeni uygulama mekanı, Filistin olarak ortaya çıkmıştır.

Gizli kanıt yarasının, uyuyan terörist uygulamasının, yabancıları süresiz gözaltında tutma pratiğinin, insan hakları söylemi ile ilişkilendirilmesi mümkün değildir.

Yangın söndürmek için benzin kullanılmaktadır. Üçüncü dünya savaşının alt yapısı sürecine hızlı bir gidiş söz konusu. BM Güvenlik konseyi her zaman aynı çevikliği ve kararlılığı gösterme becerisinden uzak davrandıkça, gelişmişlerin nükleer silahlarına karşı, zayıflar 11 Eylül'de ilham aldıkları can silahıyla karşılık vereceğe benzer. Sıkışan, kendini ifade edemeyen, üstelik terörist damgası ile, küresel olarak abluka altına alınan insan, en son varlığı olan canını, veya kullandığı masum her hangi bir vasıtayı, nükleer silah tesirine ulaştırarak uygulayacağı, çok daha sıkıntılı bir sürece giriyor dünya.

Bu aşamada yeni bir özeleştiriyeye ve yetim kalan insan hakları kavramına, yeni bir önderlik ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Bu sahipleniş tutarlı ve inandırıcı bir tutumu gerektirmektedir. Kötü günde, iyi günde ondan vazgeçmeksizin, ibadet bilinciyle bir sahipleniş ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. İslam dünyasında bu potansiyel varken, bulunduğu konum itibarıyla, pek çoğunun başındaki batının da desteğini alan totaliter yönetimler yüzünden, bu imkanın uzağındadır. Bundan ötürü de İslam ülkelerinde insan hakları ihlalleri, daha şiddetli ve daha yoğun ortaya çıkmaktadır.

SİLAHLANMA VE NÜKLEER SİLAHLAR

*“...Suçsuz bir insanı öldüren bütün insanlığı öldürmüş gibidir...”
Kur’an’ı Kerim Maide: 5/32*

*“Arms manufactures need war
Like umbrella makers need rain”
“Şemsiye üreticileri nasıl yağmura ihtiyaç duyarlarsa,
silah üreticileri de savaşa öyle ihtiyaç duyarlar.”
Eduardo Galeano*

*“Bizzat bir kılıcın varlığıdır ki,
bir adamı sık sık savaşa kıskırtır”
Homeros*

İnsan hakları söylemi olumlu anlamlar yüklenmesi gereken, insanı barış, sağlık içinde yaşatmaya yönelik hukuk ve ahlaki temelde neşet etmesi zorunlu bir olgu.

İnsan hakları söyleminin en çok seslendirildiği bu dönemde, dünyanın bir yandan da, en fazla silahlanma dönemi olduğunu, trajik bir durum olarak tespit etmemiz gerek. İnsan hakları söyleminin gelişim süreci ile silahların çeşitlilik kazanması ve gelişmesi aynı zaman dilimidir.

Ahlaki temelden kopukluk, barışın sağlanmasını caydırıcı silahların insafına bıraktı. Silah gölgesinde barış diyebileceğimiz zoraki barış ortamı, daha güçlü silahın varlığını hisseden silahın ateş almasının ertelemesiyle sürdürülmeye çalışılıyor.

Dünyanın en gelişmiş çağının yaşandığı varsayılan bu dönemde, gelişmişliğin göstergesi, potansiyel ölümleri bünyesinde taşıyan silahlar olarak tezahür etmektedir. Kıtalar ötesini tehdit eden silahların, sadece var olmaları dahi, insanın şerefli yaradılışı ile bağdaşır değildir.

Aslanan barış olmalıdır. Savaş arızı bir durumdur. Savaş çıktığında, onun da hukuki ve ahlaki yaptırımları her bölgede aynı duyarlılıkla uygulanmalı. Nükleer ve kimyasal silahların varlığı, kullanımından öte, üretilmesi insan hakları söylemini geçersiz kılan bir davranıştır. Nükleer silaha sahip olma, tüm insanlığı tehdit etme imkanına sahip olma durumudur.

Nükleer silahlar silah mıdır? Yoksa, hayatın top yekûn susturulması arzusunun bedenleşmesi midir? Nükleer silah korkudan beslenir ve caydırıcılığın gücüyle, hakkı olmayanı elde etmeye yöneltir elinde bulundurana. Nükleer silahları caydırıcı görmek, insana olan güvenin bittiğini ilan etmektir.

Nükleer silahlar, önleyeceği tehditten daha fazlasını üretiyor; tedavi edilemez boyuta taşıyor. Korkudan güvenlik elde etme girişimi, dehşetten denge oluşturma eylemi olarak, insanda olumlu bir karşılığı olmayan çabadır.

İnsanlık vicdanının önemli bir sorusu vardır: Bizi üretilen nükleer ve kimyasal silahlardan ve santrallerden kim koruyacak?

Silahsız dünyadan rahatsız olanların başlattığı süreç, gelecek kuşaklara korku ve ölüm olarak yansiyacaktır. Atom bombasının açtığı yaralardan insanlık yeterli dersi çıkarmalıydı.

Yeterli ders çıkarılmış olsaydı, bugün gökyüzünden yeryüzünü abluka altına almaya çalışılan yıldız savaşları konuşulmaz, dünyadaki insani sıkıntılara çözüm aranırdı. Bu durum şüphesiz, insan hakları söylemini, anlamlı ve geçerli hale getirirdi.

Nükleer Silahların Etkileri:

1. Nükleer silah kullanılan savaşlarda, çatışma bitse de nükleer etkiler sürüyor.
2. Nükleer silahlar sivil nüfus lehine gözetimi ortadan kaldırır.
3. Savaştan aşırı ve gereksiz yaralanma, tahribat, acı ve ızdıraba yol açacak silahlara başvurulmaz ilkesini ortadan kaldırır.
4. Doğal çevreye zarar vermeme ilkesini çiğner.
5. Savaşın etkilerini, savaşla ilgisi olmayan üçüncü komşu ülkeye taşıyarak, haksız saldırı ve tahribata yol açar.
6. Nükleer silahlar, radyo aktif serpinti sonucu, doğayı ve atmosferi kirleterek küresel etkiler oluşturur.

Silahlı çatışmada, tarafların savaş yöntem ve vasıtalarını seçme hakkı sınırsız değildir. Uluslar arası temel bu ilke, nükleer silah kullanımı ile çiğnenmektedir. İster istemez bir savaş hukuku ve etiği ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Yetmezliğin olduğu yerde, yeni değerlerin devreye girmesine ve evrensel boyut kazanmasına ihtiyaç söz konusudur.

İslam tarihinde, ilk halife Ebubekir'in komutan Halid bin Velid'e, sefere çıkarken yaptığı ikaz, savaş etiği açısından dikkat çekicidir. Halife çatışma sırasında, savaşmayanlara, kadınlara, çocuklara, yaşlılara; meskenlere, mabetlere; ibadet edenlere hiçbir zarar vermemesinin yanında, sulara ve meyve veren ağaçlara dokunmamayı ve eman dileyeni öldürmemeyi tembih ediyor. İnsandan çevreye uzanan bu ahlaki duyarlılığın, günümüz dünyasında, hukuki teminat altına alınmasına ve korunmasına ihtiyacı vardır.

Metinler / Uygulamalar

Nükleer silaha sahip olanlar, olmayanlar ayrımı, gücün birkaç noktada toplanır. Yapılan görüşmeler ve antlaşmalar, güce sahip olmanın avantajı gözetilerek gerçekleştirilir.

1992 Yılında Kimyasal Silahlar Sözleşmesi yapıldı. 1972 Yılında yapılan, Biyolojik Silahlar Sözleşmesi Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşmasının, 2000 yılında gözden geçirme konferansı gerçekleştirildi.

Yapılan görüşmelerde ortaya çıkan karar, kimyasal ve biyolojik silahların yasaklanmasını, nükleer silahların ise yayılmasını önlemek yönündeydi.

Dikkat edilmesi gerekli nokta, hemen her ülkenin gerçekleştirebileceği biyolojik silahın yasaklanması; buna mukabil, bir başka ülkenin daha eline geçmemesi gereken nükleer silahların, yaygınlaşmasını önlemek şeklinde ortaya çıkan çelişkili bir tutum söz konusudur.

Elinde nükleer gücü bulunduran ülkeler, avantaj olarak gördükleri konumlarını paylaşmak ve kaybetmek istemezken, biyolojik silahlar konusunda çok daha hassas davranma gereği duymaktadırlar. Bu konuda alınan kararlar ve oluşan mevzuatın pratiği biçimlemede fazla bir etkisi olamamaktadır.

8 Temmuz 1996 Tarihinde, uluslar arası Lahey Adalet Mahkemesi, kararında nükleer silahların kullanımı veya kullanım tehdidini, silahlı çatışmaları düzenleyen hukuk kuralına aykırı buldu.

10 Mart 2002 Tarihli Los Angeles Times gazetesinde, William Arkin'in yaptığı açıklamada Bush yönetimi 7 ülkeye karşı nükleer silah kullanılabileceğini açıklıyor. Pentagonun yaptığı açıklamaya göre bu yedi devlet ABD tarafından "şer eksenli" olarak adlandırılan, İran, Irak, Kuzey Kore, Libya; ayrıca, nükleer silaha sahip olduğu için Rusya ve Çin de yer almaktadır.

Daha da ileri gidilerek, nükleer olmayan saldırılara da karşı koyabilecek, kullanımı da öneren bu açıklama, sürpriz askeri gelişmeler durumunda Çin-Tayvan, İsrail-Arap Devletleri, Kuzey Kore-Güney Kore arasındaki muhtemel çatışmalarda nükleer müdahale için Bush yönetimi Pentagon'dan taslak hazırlanmasını istiyor.

ABD'nin 2000 yılı bütçesinde silahlanmaya ayrılan rakam 290 milyar dolar. Eğitim ve sağlığa ayrılan bütçenin tamamı 246 milyar dolardır. Yıllık bütçenin 1/3'ü silahlanmaya gitmektedir. Bir başka ifadeyle, Amerika'daki vergi mükelleflerinin ödediği her doların 33 centi silahlanmaya ve savaşa harcanıyor. Bu rakamların ve oranların 11 Eylül'den sonra daha yukarı çıktığını belirtirsek, dünyanın içinde bulunduğu tehlikeli durumu daha iyi anlaşılır.

Bütün bu göstergeler, daha fazla barış için daha fazla silah diyebilen, trajik bir dünyanın gerçekliği ile yüz yüze olduğumuzu gösteriyor.

SONUÇ

- İnsan hakları iki farklı dille konuşuluyor. Birincisi devletlerin kullandığı; sert, kırılğan ve değişken; inanç temelinden yoksul manüple aracı olarak kullanım. Bu kullanımda, insan haklarının güvenli bir şemsiye olarak insanlığın ortak dili olması mümkün gözüküyor. İktidar diliyle, araç değeri gören çarpık, çelişkili uygulamalarından ötürü, insan hakları baskı altındaki ülke ve bölgelerde olumsuz anlama bürünme sürecine girmiştir. İktidar dili, elinde bulundurduğu gücün tesiriyle, uyması gereken değerleri, yönlendirme yoluna yönelmektedir. Medya etkisiyle olayları ve arka planları dilediği gibi manüple edebilenler, haklıyı haksız yapma becerisinde zorluk çekmemektedir. Devlet diliyle konuşulan insan haklarının dünyasında barış; ancak, silahların caydırıcı gücüyle sağlanan suni bir sessizliği mümkün kılabilir. Silahlanma yarışı ve yarışılan silahların güç gösterisi yeni savaş alanları arayacaktır. Bu savaş alanları da, silahları üretenlerin mekânlarının uzağı; terörist tanımıyla hedefe aldıkları insanların ülkesi, bölgesi olacaktır.
- Toplumun sivil toplum kuruluşlarıyla konuştuğu ikinci dil, iktidar dilinden çok farklıdır. Dünyanın farklı bölgelerinde de olsa, sivil toplum, sıcaklık ve iyi niyet ortak paydasıyla konuşur. İktidarın merkezi gücü ve örgütlenme imkânından yoksun olan sivil toplumun talepleri, devlette ve devletlerarası yarışta yankı bulmakta kıyası gayri kabil şartlardadır. Ahlaki temelin mekân bulacağı yer insan kalbidir. Farklı inanç, düşünce grupları kendi kriterleri ile aynı neticede birleştikleri ve bu neticeyi örgütlü bir duyarlılıkla seslendirdiklerinde insan hakları güvenli bir şemsiye olma imkânına kavuşabilir.

Barışı, bomba patlamadan, silaha yönelen zihni, azınlık ve güçsüz kılarak sağlamak sivil toplum dayanışmasıyla mümkündür.

29 Eylül 2001 tarihinde, dünyanın hemen her yerinde, yapılan savaş karşıtı gösterilerle ABD'nin Afganistan saldırısını kınandı. İnsanlığın ortak vicdanı olan bu ses, iktidar dilinin altında ezildiği için etkili olamamış; yaptırım gücüne erişememiştir.

- Temel haklar ve özgürlüklerin zaman ve mekân farkı gözetmeksizin, aynı önem ve sağlıklı, dolaşım imkânı bulması, sivil toplum kuruluşlarının iktidar üzerinde etkili olmasına bağlıdır. Sorumluluk bilinciyle oluşacak, empati eksenli yaklaşıma kavuşmak için, yeni bir dünya savaşı beklememek gerek. Ders çıkarılacak pek çok olay mevcuttur tarih içinde. Özne/nesne algısıyla iktidar dilinden, ötekinin/ötekisi olma bilincine geçiş, sivil toplum anlayışı ve onun etkinliğiyle imkân dâhilinde olabilir.
- Temel haklar bilinciyle oluşan Doğal Hukuk alanı, sadece bireyleri ve grupları sınırlamakla kalmamalı; her türlü iktidarın bedeni olan devleti paktlar halindeki grup devletleri ve uluslararası bir güce ulaşan sermayeyi de sınırlayabilmelidir.

İnsan haklarının, adalet şemsiyesi olarak insanlığı koruyabilmesi için, önce o güce erişmesi gerekir. Kolay olmayacak bu mücadelenin tarafları, sivil toplum ile iktidardır.

İnsan hakları da özgürlüğe ihtiyaç duymaktadır. Bu çabanın başarısı, iyi niyetin oluşması, zihinsel problemlerden arınması, yapısal sorunları aşarak devleti denetleyen güç haline gelerek, dünya ölçeğinde örgütlenmeye girmesiyle mümkün görünüyor.